

ÉRPATAK

Településképi Arculati Kézikönyv

2018

TARTALOM

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ.....	3
ÉRPATAK BEMUTATÁSA.....	4
ÖRÖKSÉGÜNK, BÜSZKESÉGEINK.....	7
TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERÚ TERÜLETEK.....	11
A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK.....	17
JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK.....	35
JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK.....	41

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

1

Kedves Olvasó!

A 2016. évi LXXIV. törvény a településkép védelméről markáns változást hozott mindennapi életünkben, hiszen egy rendezettebb jogszabályi környezetet teremt az épített- és táji környezet számára a településeken. Ez azt is jelenti, hogy a településkép védelméről minden településen, immár külön, helyi rendeletet kell alkotni, ami a helyi építési szabályzat mellett fontos szabályozó elem lesz főként az építkezések, átalakítások, felújítások során. A helyi településképi rendelet megalkotásához, jelen Településkép Arculati Kézikönyv nyújtja a szakmai alapot.

A Kézikönyv, amit most kezében tart, egy olyan útmutatót jelent, ami közérthető formában hivatott elmondani és elmagyarázni, azokat az építészeti irányokat és javaslatokat, amit a település épülő, fejlődő jövőjében majd az itt élők és a beruházók számára alapul kell venni. Többnyire a „Hogyan?” kérdésre ad egzakt választ, a településen már fellelhető jó példákkal és egyéb magyarázó ábrákkal. Célja, a közérthetőség, a mindennapi felhasználást szolgálja és segíti.

A Kézikönyv egyik legfőbb célja tehát az értékmegőrzés, az épített örökségünk, múltunk megőrzése és annak, jövőbeliségének szilárdabb alapokra helyezése. Bízunk benne, hogy a Kézikönyv valóban használható lesz Ön számára és megfelelő alapot biztosít arra, hogy sikeresen megvalósítsa céljait, ezzel is gazdagítva a települést!

Reméljük, a Kézikönyvet tovább bővíti majd jó példával, ezzel is segítve a Kézikönyv és egyben a település folyamatos fejlődését!

Virág Attila
geográfus

ÉRPATAK BEMUTATÁSA

2

Érpatak a Nyírség erdősült tájainak határán, a Nagykállói Járásban található községfalu. A járásközpont 13 km-re, a legfontosabb ingázási célpont Nyíregyháza is csak 25 km-re található, de Debrecen is fontos gazdasági partner. A térség és Érpatak elérhetősége az M3-as autópálya kiépülésével és közvetlen a 4-es főút napjainkban is zajló megújításával sokat javult, a legközelebbi csomópont is csak 13 km-re van a községtől, ami kifejezetten jónak mondható.

Fontosabb ingázási kapcsolatok (KSH, Lechner Tudásközpont, 2011):

Céltelepülés (járásközpont)	Elingázók száma	Elingázók az összes elingázó arányában	Leggyorsabb út hossza	Leggyorsabb út időtartama
Nyíregyháza	131 fő	53,9%	25 km	25 p
Debrecen	16 fő	6,6%	41 km	39 p
Nagykálló	10 fő	4,1%	13 km	14 p
Tiszaújváros	6 fő	2,5%	78 km	55 p

Táji adottságait tekintve összetett kultúrtáj, a Közép- Nyírség kistáj határa mezőgazdaságilag művelt átalakult potenciális erdőterület, melyet nyílt gyepi vegetációk, lápfoltok tarkítanak. A homoki tagok erdői ma túlnyomórészt telepített akácosok.

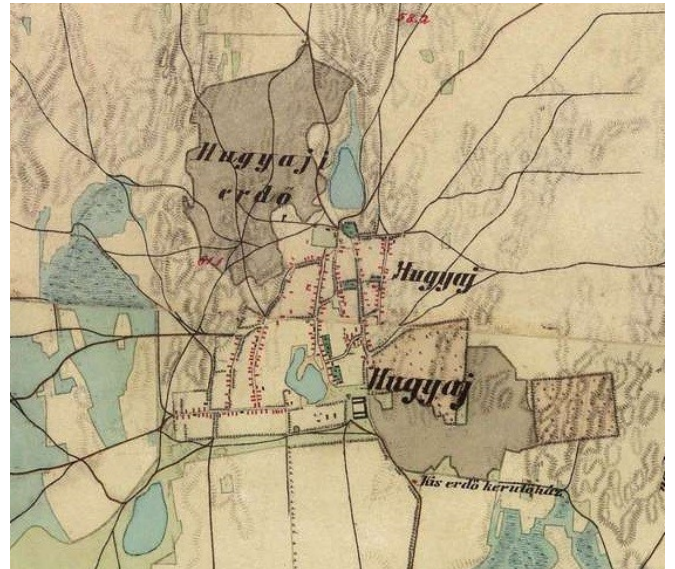
Történet, településfejlődés

Érpatak, korábbi nevén Hugyaj (Hugey) már a 13. században jelentős település volt, de alapítása egészen a honfoglalás idejére tehető. Sokáig lakott pusztta, egy 1566-os dézsmajegyzés alapján körülbelül 150 fő élhetett itt. Számos birtokosa közül a 18. században Dessewffy család emelkedett ki, ők kezdték benépesíteni a pusztát görög katolikus kárpátorosz és szlovén jobbágyokkal. Az e századból származó eredeti fatemplom és parókia sajnos nem maradt fent, de a kiemelt térszínen ma is templom áll.

A falumag utak találkozásában, víz és szél alakította változatos morfológiájú területen organikusan, a természet formáit követve növekedett, halmazos település jött létre.

A közösség jól szerveződött, gyorsan növekedett, a 19. század utolsó harmadára már 1500 fő fölé is emelkedett a népességszám. az 1870-es évek után azonban visszaesés, stagnálás következett, ami részben a mezőgazdaság válságával, átalakulásával, az általános elvándorlásokkal és a közeli városok, kifejezetten erős központok polgárosodásának kiterjedése okozta elszívó hatással is magyarázható. A halmazosodás továbbra is jellemző volt, ám az új, szabályosabb, nagyobb telekméretekkkel rendelkező utcák már a háztáji kertművelés igényének jeleit hordozták.

Érpatak a 18. század utolsó harmadában és a 19. század közepén
(forrás: mapire.eu)

A falu neve személynévből származott, mely csillagot jelentett, ám a szóhasználat már évszázadokkal ezelőtt kikopott, habár Székelyföldön még napjainkban is használatos. A mai névalakot 1908-ban kapta egy általános helynévrendezési eljárás során. Eredetileg a Cserepes nevet kapta volna a falu – ami utalhatott ekkoriban az általános fejlődésre, mivel a századforduló környékén általánossá vált a korábbi tűzvédelmi szempontból kifogásolható zsúpfedél, nád drágább kerámiacserépre cserélése –, de annak szélesebb körben való általános elterjedése miatt végül a helyi Ér-patakról nevezték el.

Az első világháború utáni időszak újjáépítése sikeres volt, a központtól mintegy 4 km-re található Zsindelyes tanyás terület és a többi külterületi központ (például Fövényes) is nagy szerepet játszott a tágas határ megművelésében.

A második világhétség után 1960-ra érte el népessége csúcsát, majd 3000 fő élt itt akkor, azonban a gyenge TSZ telepítés és az iparilag kiemelt fejlesztéseknek helyet adó nagyvárosok ismételtén és a korábbinál jóval nagyobb volumenű elvándorlást generáltak. **Érpatak lakónépessége 2017 elején 1687 fő volt.**

A középfalu életében továbbra is jelentős és meghatározó a mezőgazdaság, továbbá az arra épülő ipar, mely a Zsindelyes vállalkozás létéből fakadóan **turisztikai potenciállal** is párosul. **A település egyik jövőbeli kitörési lehetősége a színvonalas, hagyományos gazdálkodási, termelési formákra épülő, a régió célkitűzéseivel is illeszkedő ökológiai szemléletű turisztikai szolgáltatások fejlesztése lehet.**

A Zsindelyes Cottage és Kóstolóház bejárata, egységes arculatú épített környezete:

ÖRÖKSÉGÜNK, BÜSZKESÉGEINK

Épített környezet, települési táj

A településen jelentős átalakulása, szakrális építményeinek fiatal volta miatt **országos jelentőségű műemléki védelem alatt álló művi örökségelem nem található.**

Érpatak első kőtemplomát a barokk korszak végén emelték a görögkatolikusok a korábbi fatemplom helyén, ám a megnövekedett igények miatt az 1791-ben felszentelt **kistemplomból** 1949-re egy magtárból kialakított, így érdekes tömegformálással rendelkező nagyobb épületbe költöztek. A dombon álló torony nélküli barokk épület külsőleg jelentős átalakításokon nem ment át, azonban a római katolikus egyház kezelésébe került, belső tere megújult.

A görög katolikus templom:

A második legidősebb templom az evangélikusoké volt, 1886-ban emelték, később a reformátusok használták. Az épületet 2003-ban még felújították, ám ma sajnos romos állapotban találjuk (jobbra):

A „kistemplom” és a falu létképe:

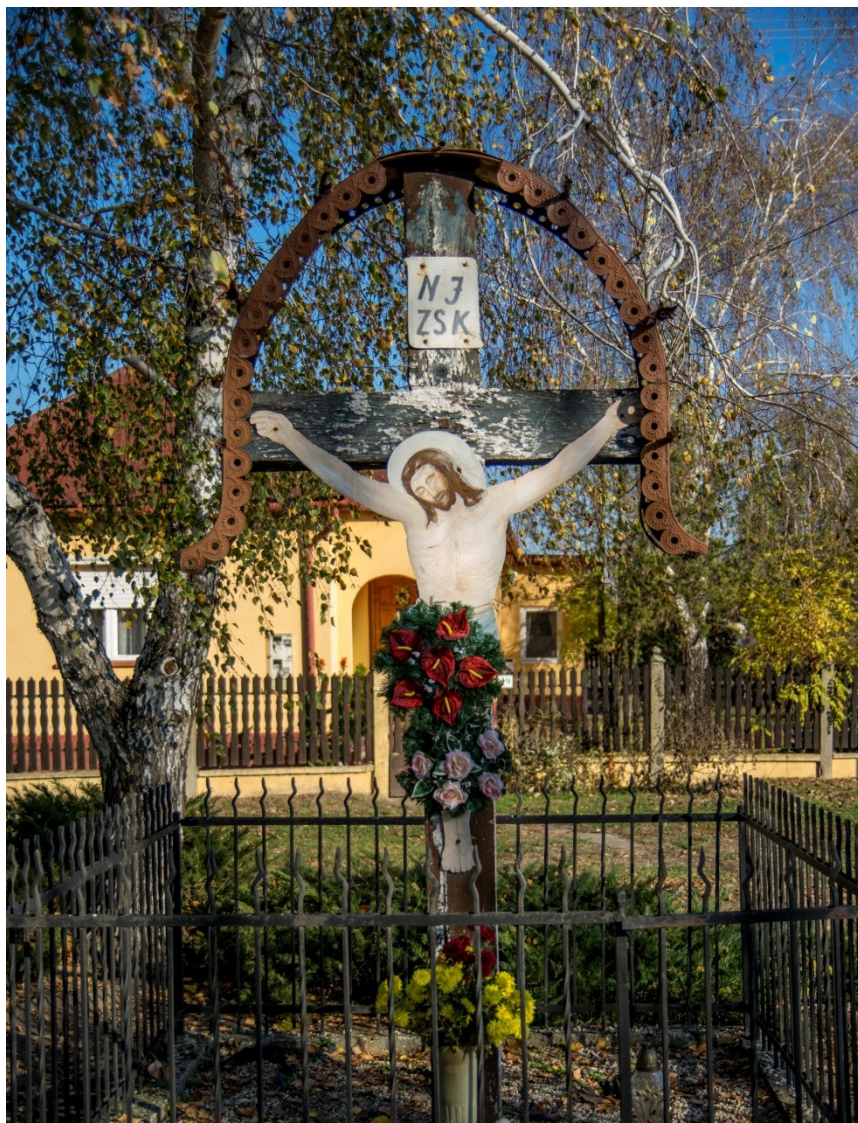

A görög katolikus parókia:

A település külterületének és belterületének egyaránt meghatározó elemei az útmenti keresztek, stációk, melyek emlékhelyekkel, emlékművekkel párosulnak.

A Zsindelyes látogatóközpont területén álló épületek számos arculati eleme a hagyományos népi építészet részleteit hordozza. A födémszerkezettel egybeépített félig nyitott **oldaltornác** a legáltalánosabb ilyen forma a térségben és a faluban. A tetőnyereg védelmi funkcióval túlnyúlik a homlokzaton, hogy az eredetileg vályogból felépült falat védje az időjárás viszontagságaitól. Ernyős és kissé megtört leereszkedése is védelmi funkciót szolgál, de vonalvezetésében kapcsolatot teremt a zsúptetőkkal is. Deszkaoromzata és nyílásritmusa is hagyományosnak tekinthető, azonban meg kell jegyezzük, a palóc formák visszafejlődésének eredményeképp kapott csapott, csonka-kontyolt tetők terjedtek el leginkább, ma is ennek továbböröklődését láthatjuk a faluban.

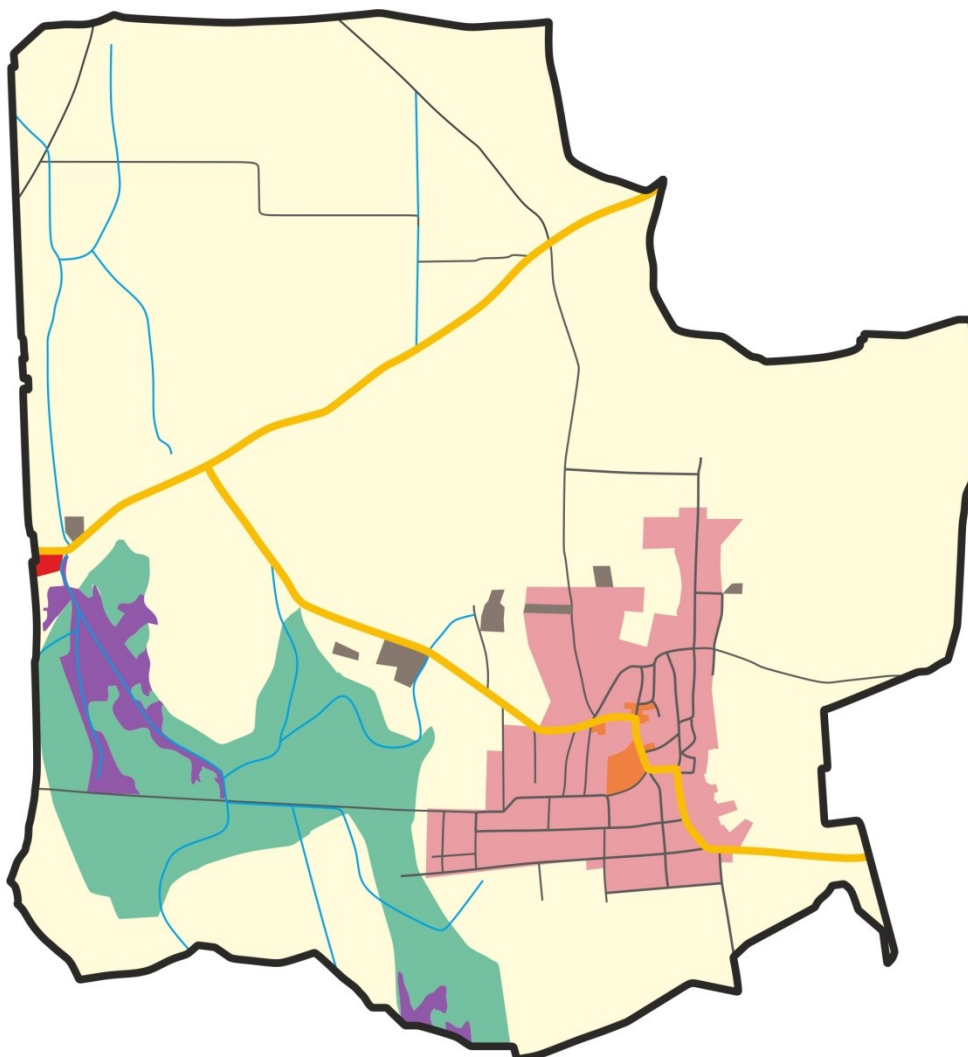
Természeti környezet

Természet és környezetvédelmi szempontból legértékesebbek a falu délnyugati területei. Az üde, érzékeny gyepterületek kisebb része ősi formájában megőrződött, továbbá jelentős hányada **regenerációra képes**.

Ezek, a részben főfolyások mellett húzódó területek ma a **Nemzeti Ökológiai Hálózat ökológiai folyosó** elemei, a lapterületek pedig a hálózat **magterületei**. Közvetlenül a vonalas infrastruktúra okozta táji feldarabolódás, fragmentáltság okán ugyan nem, de közvetetten kapcsolatban állnak az Újfehértói Gyepes Natura 2000-es különleges természetmegőrzési területtel.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

4

- Településközpont
- Falusias területek
- Ipari, gazdasági területek
- Turisztikai fejlesztési terület

Természeti területek, egyéb külterület:

- Nemzeti Ökológia Hálózat magterületei, „ex-lege” lápterületek
- Nemzeti Ökológiai Hálózat ökológiai folyosó területei
- Egyéb külterület

Egyéb térképi jelek:

- főbb út
- egyéb út
- vízfolyás
- közigazgatási határ

1. Településközpont

2. Falusias területek

3. Ipari, gazdasági területek

4. Turisztikai fejlesztési terület

5. Természeti területek, egyéb külterület

Településközpont

Érpatak mai településközpontja egyben a falu hagyományos magterülete is. Ide tartoznak a közigazgatás és a közszolgáltatások épületei, tehát az önkormányzatnak, védőnői szolgálatnak, művelődési háznak, általános iskolának, valamint óvodának helyet adó intézmények. Ezeken kívül a szolgáltató és kiskereskedelmi egységek tömörülése is megfigyelhető.

Településképet meghatározó markáns megjelenésű iskolaépület (fent) és az önkormányzat épülete (lent):

Az intézményi sűrűsödés és a terepadottságok következtében közpark az önkormányzat és iskola közvetlen környezetében nem formálódott, helyette kisebb **kiteresedés** figyelhető meg a művelődési ház mellett a Béke utca és a Rákóczi utca találkozásánál.

Az intézményi központhoz kapcsolódó tér:

Jelentősebb közpark, zöldterület a Béke utca déli részén, a Kis-rét elnevezésű süllyedésszerű területen formálódhatott. Itt ma játszótér található, a korábban létrehozott dísztóban jelenleg nincs víz, a közösségi térhez kapcsolódó színpad is leromlott állapotban van.

Érpaták egyik legfontosabb jövőbeli feladata, hogy közparkjai méretét megnövelje, minőségüket feljavítsa. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a közösség tagjainak hozzájárulása is szükséges az egészséges, idelátogatók, átutazók számára is vonzó, környezet kialakításához.

Falusias területek

Érpatak lakóutcái jelentős átalakulásokon mentek keresztül, melynek következtében mára elmosódtak a határok a klasszikus ófalu és az új területek között. A 19. századi növekedés után az utcahálózat lényeges változásokon nem ment keresztül, így az utcaképrészletek átépítései, a pontszerűen megjelenő házak eklektikus képet formáltak. Összefüggő tömböket ma már kevésbé alkotnak, de meghatározóak és megőrzendőek a 20. század elejének egyszerű lakóházai. A lakások közel negyede az 1960-as évek előttről származik, a következő évtizedben, amit a **sátortetős típusházak** uraltak pedig a jelenlegi állomány csaknem fele felépült. Ennek következtében kevesebb a rá következő évtizedek nagycsaládos modelljéhez illeszkedő kétszintes lakóház. Az egy ideig felfutó népességszám többlakásos tömbházak megjelenését is magával hozta.

A telekméretek is igen változatosak, általánosságban elmondható, hogy azok bentről kifelé haladva nőnek, így a szellősebb külső utcák fésűs szalagtelkei akár hármas tagozódást is mutathatnak. A lakóudvar mögött található a gazdasági udvar és végül a „házikertek”, ahol zöldség, gyümölcsstermesztés mellett szántó is lehet.

Kertkapcsolatos házak elterjedése
(forrás: mepar.hu):

Hagyományos kis alapterületű
oldaltornácos ház:

A falusias területekhez kapcsolódik a település temetőterülete, mely speciális zöldfelület is egyben, ahol különösen fontos a megfelelő árnyékolás és a közjóléti berendezések helyes tervezése, hogy biztosítva legyen a szertartásokra érkezők, megemlékezni vágyók egészséges és nyugodt látogatása. A temető építészeti részletei már ma is illeszkednek a faluban megszokott megoldásokhoz, a közös kezelés ezen állapot fenntartását szolgálja.

Ipari, gazdasági területek

Itt jórészt egykori TSZ területekről van szó, melyek továbbra is hasznosítás alatt állnak, de újabb, kisebb területen fekvő iparterületek is kapcsolódnak a települési szövet északi részéhez. Összefüggő tömörülés alakult még ki az Újfehértóval közös határ mentén, a turisztikai terület szomszédságában.

Turisztikai fejlesztési terület

Gyepterületek és a település határán, annak „kapujában”, jó elérhetőséggel rendelkező nagy területen található a már említett egységes megjelenésű meghatározó terület, a Zsindelyes Cottage és Kóstolóház, mely egyben rendezvényhelyszín is.

A fiatal területtel Érpatak részben kapcsolódni tud a **Tokaj, Felső-Tisza, Nyírség kiemelt turisztikai térség**hez is. A fejlesztés összetett célja modern szolgáltatások és a hagyományok ápolása, ami az építészeti arculat kialakításában is látszik, a jövőben is ezt az irányt kell követni.

Természeti területek, egyéb külterület

A település örökségeit bemutató fejezet természeti környezetet ismertető részében bemutatott ökológiai folyosók és magterületek mellett ide tartoznak a mező-erdőgazdálkodási, kivett és egyéb területek. A külterület 26%-a erdő és fásított terület, majd a fele pedig szántó, de továbbra is jelentősek a szőlő- gyümölcssterületek.

A táj meghatározó elemei a kései keletkezésű, utak mentén csoportosan települt tanyák. Mivel ezek a falusias területek arculatát tükrözik, törekedni kell az épületállomány megóvására, az életformából adódó hagyományok megőrzésére, a szellemi örökség bemutatására, hasznosítására. A legtöbben, körülbelül 40 fő ma a Zsindelyes tanya határrészben élnek (részlete a képen), de jelentős területek a sokáig Geszterédhez tartozó Újtag és az északnyugati Fövényes is.

A Nagykálló felé vezető út:

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

5

Átfogó településképi javaslatok

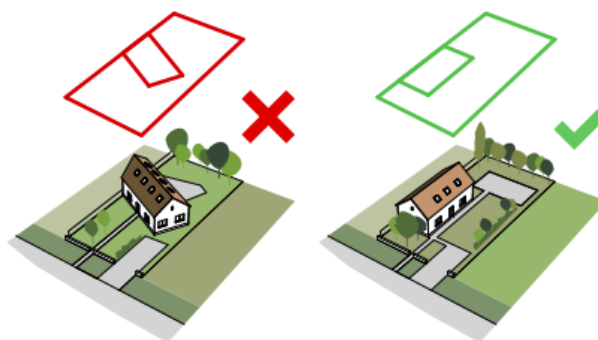
Telepítés, magasság

A községben jellemzően az **oldalhatárra, az utca szabályozási vonalára párhuzamosan épült** egyszintes lakóházak tekinthetők hagyományosnak. Minden esetben ügyeljünk a benapozási, árnyékolási jellemzők helyes, az oldalszomszédainkkal közösen átgondolt tervezésére.

Az **előkert**képzés általánosan elterjedt a településen.

Javaslatok: átépítés, új ház építése esetén igazodjunk az adott településrészen kialakult telepítési struktúrákhoz!

Kerülendő az utca szabályozási vonalától előrébb, vagy hátrébb elhelyezkedő építkezés, mivel az rendezetlenséget sugall, kis eltérés is megtörheti a telekrendszer képét.

Tetőforma, tetőhajlásszög, héjazat

Érpatakon elterjedtek a lapos szöget bezáró (35°-45° körüli) csonka-kontyolt nyeregtetők és sátoztetők.

Szerencsére már ma is szép számmal találunk jó példákat felújított és újjépítésű házak körében az illeszkedés igényével megvalósított tetőszerkezet kivitelezésére is.

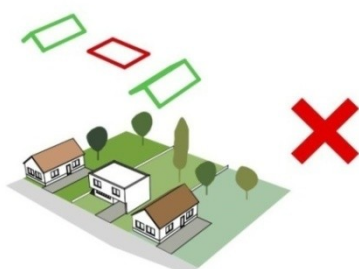
Mindig figyeljünk a jellemző részletek megóvására, beemelésére!

Különösen kerülendő a fémesen csillogó bádog és a matt lemezes tetőfedést!

A héjazatok színárnyalatát a natúr barnától egészen a közép vörösig tekinthetjük hagyományosnak. A faluban korábban jellemző volt és ma is több helyen látható megoldás, de felhívjuk a figyelmet a nád-, zsúpfedés alkalmazásának tűzvédelmi veszélyeire, továbbá helyes és esztétikus karbantartásának nehézségeire.

javaslatok: különösen kerüljük a leginkább üdülő- és hétvégi házas területekre jellemző ragasztott- bitumenzsindely fedést, valamint a kerámia-hatású nagyelemes műanyag- és fémszerkezeteket!

A település teljes területén kerülendő a lapostető, félnyeregtető, túlzottan alacsony szögnyílású, többszörösen összetett, tört gerincállású mediterrán típusú, kupolás, kúp, toronyszerű, ívelt fedélidomú tető kialakítása! Ugyancsak kerülendő a manzárdtető, mivel az itt e területen esetleg közintézmények sajátja lehet.

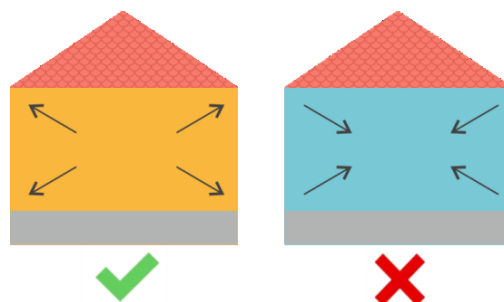
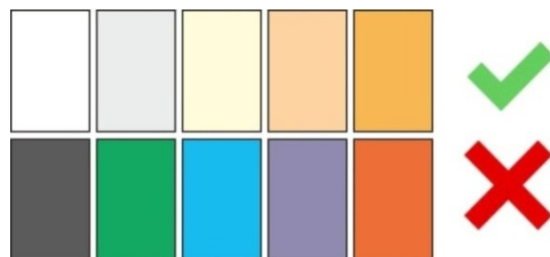

Homlokzat, oromzat

Hiába az utcára jellemző egységes telepítési- beépítési rend, tömegformálás, tetőalakítás, ha a tűzfal, épület fő tömege tekintetében nem érvényesül a harmóniára törekvés. Az egységes faluképben már akár egyetlen egy nem odaillő színű, díszítettségű megoldás képes lehet ennek jelentős csorbítására. Tekintsünk ezekre is úgy, mint kommunikációs eszközökre. Hagyományosan a világos, főként fehér, vagy esetleg **pasztelles napsárga**, mész alapú festékkel fedett homlokzat tekinthető elfogadottnak és példaértékűnek.

A mész nyugodt, élő hatást kelt, idővel beérik, különös természetességet kölcsönöz.

Javaslatok: különösen kerülendők a hideg színek, mivel azok a tэрérzet szűkítését idézik elő, ez pedig a tágas, nyílt utcák hangulatával ellentétes irányba hat.

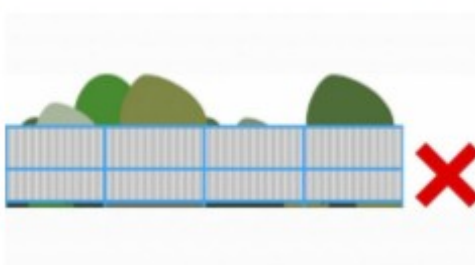

Kerítések, kapuk

A település egészére az alacsony, maximum 1,6 méter magas áttört, félig áttört kerítések a jellemzőek. A falat képző magas kerítések nem általánosak, azonban tömör típusok főként a főút mentén a szűkebb szabályozási vonal és a magas átmenő forgalom miatt **megjelentek**. Talapzatuk jellemzően kőből épül, maximum 60 cm magas. A kerítés, kapu felső vonala ajánlásunk szerint vízszintes, de az egyszerűen ívelt kapu is alföldi jellegzetesség.

Javaslatok: kerüljük a tömör fémlemezes telekhatár kialakítását!

Telken belül csakis áttört kerítés alkalmazható!

Az általános javaslatokon túlmenően ki kell emelnünk a ma igen értékesnek számító, nem ritkán az 1900-as évek elejéről megmaradt Haidekker-típusú, vagy ahhoz hasonló díszes kerítések meglétét, melyek a műkovácsolt társaik szép és igényes ellenpéldái. Ezek elszórta a teljes településen megtalálhatóak, idős koruk miatt sok esetben tanyánál is találkozhatunk velük. A megőrzést indokolja, hogy ezzel a típussal a környező településeken is találkozhatunk, ezért tehát tájjellegről is szó van.

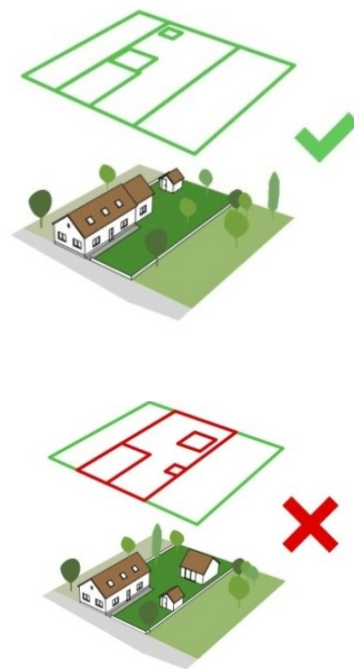

Udvari melléképítmények

A kertművelés hagyományairól, a telkek tagolódásáról is szó esett már korábban. Itt azért fontos újra elővenni, mivel általános látvány a kertekben a melléképítmények sora. Jellemző tulajdonosaik körében a házakhoz történő hozzáépítés. Ezt a példát követve a szabadon álló melléképületek is többnyire csak az udvar adott felét használva a lakóépületek mögött sorban helyezkedjenek el. Ellenkező esetben törekedjünk ezek olyan elhelyezésére, hogy azok ne uralják telkünk összképét, arányosak legyenek főépületünkkel.

Ugyanezen elvek vonatkoznak a garázsokra, nyitott autóbeállókra is, kerüljük ezek utcafronti kerítésünk vonalával történő egybeépítésüket!

Kerüljük a rendezetlenséget, a zsúfolt „bódésodást”!

Kertek, utcafrontok, zöldfelületek

A kertek, előkertek, utcafrontok megfelelő fásításával, évelők telepítésével a közösséget alkotók is hozzájárulnak a már említett **egészséges és esztétikus környezet** kialakításához. A községben is elterjedt és ajánlott örökzöld növényzet telepítése is, ám tájidegen tujafélék helyett inkább a fenyőféléket ajánljuk. Ugyancsak kerülendők az országosan divatos banánfa, dísznád és bambuszfélék, **törekedjünk őshonos gyümölcsfák, évelők telepítésére.**

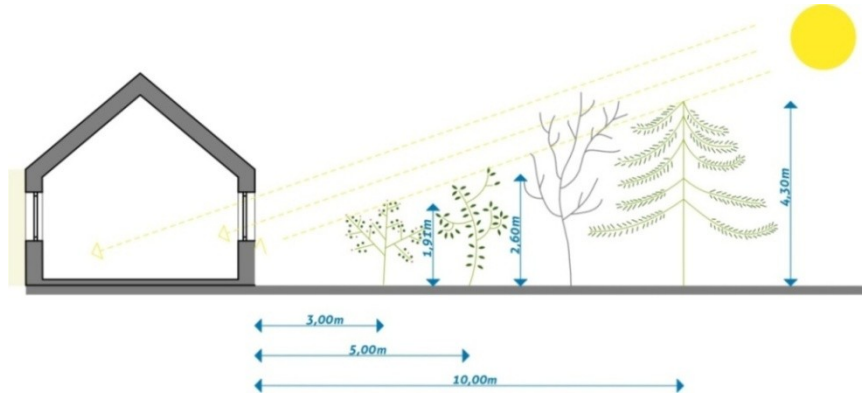
Egyes fajok, mint például a zöld juhar szerepel ugyan a **Közterületi Sorfák Jegyzékében** (Orlóczi L., 2005), azonban telepítésük továbbra sem ajánlott. **Mindenképpen javasoljuk az ökológiai viszonyok figyelembevételét is.**

Javaslatok: szintén esztétikai és egészségügyi okokból is kerülendő nagyobb, összefüggő felületek zárt burkolattal történő lefedése. Járműbejárók esetén is fontoljuk meg csupán a nyomvonal gyeprácsos, vízáteresztő kavicsréteges, vagy tömörített talajos lefedését. A lenti képen ennek megfelelő megoldás, továbbá alacsony áttört kerítés a hátsókert felé:

Előkertben, épületünk elé ne ültessünk magas szárnövésű fákat, cserjéket és a telepítés-, valamint a lombsűrűsége is ügyeljünk, hogy a zöldfelület ne takarja el épületünket és jellemző részleteit, ne képezzünk falat, mely elzár. Fontos, hogy a telepítési távolságokat is jól válasszuk meg, hiszen épületünk benapozása is függ ezektől az elemektől.

Téli delelési magasság mellett érvényes ajánlások déli tájolású házak esetében:

Légvezetékek

Sajnos e településen is problémát jelent a légvezetékek esztétikai képet is jelentős mértékben romboló hatása, érdemes lehet megvizsgálni, idővel ezeket hogyan lehetne itt is földkábelekkel kiváltani, mivel sok esetben új telepítés esetén már csak kifejezetten ezek létesítését engedélyezik.

Fényszennyezés

A település jellegéből adódóan a közcélú világítások, közterületek megvilágításának ereje 22 óra után csökkenthető. Ennek figyelembevételével a magánjellegű megvilágításokat is érdemes így tervezni, amennyiben létük nem indokolt, esti órákra akár teljesen megszüntetni. Figyeljünk továbbá arra is, hogy ne használjunk 3000K feletti hideg színű fénykibocsájtó forrásokat, továbbá szórásirányuk fentről-lefelé történjen, ha szükséges terelőernyőket is használjunk, hogy ne zavarjuk a közlekedőket.

Településközpont

Telepítés

A lehatárolt terület épületei jórészt egyszintesek, egytraktusosak, azonban mivel **oldalukkal néznek az utcára, tömeghatásuk erőteljesebbnek hat.** A szabadon álló épületek szellős, jól átlélegző térformákat alkotnak, részleges zárt sorúsodás korábban sem alakult ki, ezért a továbbiakban is kerülendő ez a kisvárosias megoldás.

A gyógyszertár és a művelődési ház közösen használt épülete. Figyeljük meg a már korábban is kiemelt enyhe törést a tető hajlásszögében:

Színhasználat, vakolat architektúra

Mint az eddig bemutatott képek is jól illusztrálják, a települési térből pasztelles napsárga színük kiemelik a központi funkciójú épületeket. Ehhez polgáris fehér kontúrvonalak párosulnak, melyek az egyszerű klasszicizáló díszítésekhez is illenek. **Minden esetben kerülendő az eredeti anyagokat utánozó, sokszor bonyolult mintákat megjelenítő polisztirol és gipsz vakolatdíszek alkalmazása.**

Javaslat: külső hőszigetelés esetén törekedjünk ne csak a homlokzat, hanem az egész épulettömeg egységes és illeszkedő fedésére!

Nyílászárók

Felújítás, új építés esetén **illeszkedni kell a korábban kialakult ritmusokhoz és kiosztásokhoz**. Ablakok esetében ez jellemzően több kisebb álló formátumú, kétfelé osztott nyílást jelent, tehát kerüljük a nagy, egybefüggő felületeket. Az ablakok, ahogyan az épülettömegek általában hagyományosan enyhén díszítettek, klasszicizálóak, **a túldíszítettség mindenképpen kerülendő**.

Amennyire lehetséges, kerüljük a redőnyhasználatot, de ilyen árnyékoló használata esetén mindenképp törekedjünk a redőnytok süllyesztésére, beltéri elhelyezésére, esetleg fa kivitelezés, vagy legalább fahatású színhasználatra.

Mivel a településen a talajadottságok miatt sok esetben nehéz az előkertekbe, utcafrontok környezetébe évelőket, cserjéket ültetni, ezért elterjedt az ablakok muskátlival való díszítése, mely a középületekre is jellemző.

Muskátlik a helyes nyílásritmusú felújított óvoda ablakaiban. Az épület egységes paszellszíneket használ:

Lábazatok

A lábazat minden esetben vastag, lehet sötétebb szürkére festett, de leginkább **vöröses árnyalatú**, mely a napsárga, vagy egyéb pasztelles színnel is harmonizál.

Javaslatok: kerülendő a természetes anyagoktól eltérő, archaizáló, műköves berakás, továbbá a homlokzattal és nyílászárókkal nem harmonizáló festés.

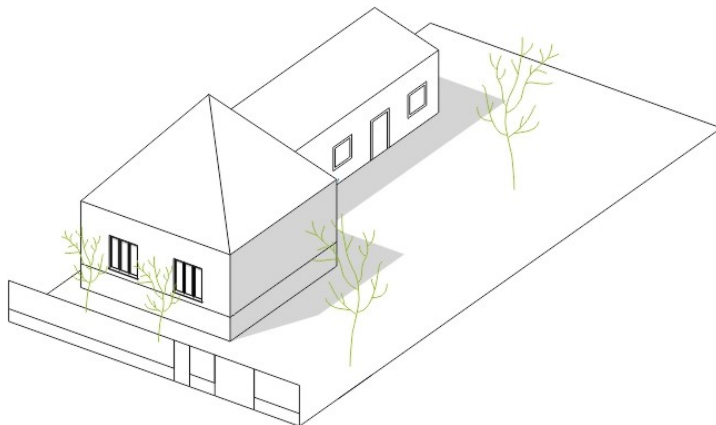
A védőnői szolgálatnak is helyet adó épület sárga főtömege és hangsúlyos bordó lábazata:

Falusias területek

Telepítés, magasság

Négyzet alaprajzú átépítés, sátozott típusházak esetében ajánljuk a telek belseje felé történő, esetleg a lakóépület fő tömege által is takart hozzáépítést, mely az utcai homlokzat kialakult rendjét sem töri meg:

Magasság

Az egyes utcaképrészleteket továbbra is az egyszintes lakóépületek határozzák meg, ezért a pontszerűen megjelenő, magas, kiemelkedő épületek megbonthatják ezt az egységet.

Tetőforma, héjazat

Ahogy az eredeti héjazatot bemutató lent mellékelt fotón is látszik, kedvelt és hagyományosnak tekinthető az **égetett, hódfarkú kerámiacserepek** ívelt formája, de az egyenesre vágott típus is elterjedt. Általánosságban elmondható, hogy elnyúlt téglalap alaprajzhoz előbbi, négyzetes, vagy ahhoz közelítő, vagy elnyúlt, de kis alapterületű épület, építmény esetében utóbbi illeszkedik jobban.

Héjazat felújítása esetén fontos, hogy homogén felületeket képezzünk, kerüljük az eltérő formájú anyagú és színű elemek együttesen történő alkalmazását.

Oromzat, homlokzat

A nyeregtetős házak jórészt falazott oromzattal rendelkeznek, melyeken **jellemző részletek, egyszerű magányos, vagy páros szellőzőnyílások is lehetnek.**

Sok helyen látható megoldás a vöröses árnyalatok fehér sávval történő **kontrasztkiemelő körbefuttatása. Általános megoldás volt a vályogfal miatt az oromzaton is és ernyősen is védelmi funkcióval enyhén túlnyúló tetőnyereg és tetőszerkezet:**

Minden esetben kerüljük a fedetlen OSB lappal történő oromzat kialakítását.

Homlokzatképzés szempontjából fontos, hogy bár elterjedt forma, **ablaknyílásokat utcai oromzaton ne hozzunk létre**, mivel az a kialakult arányok és a magasságérzet nem kívánt megváltozásával jár.

A homlokzat képét a nyílászárók ritmusa is nagyban meghatározza, ezért a tornácok bejáratainak elfalazását nem ajánljuk, mivel így ugyanis jelentősen megváltoznak a homlokzati arányok. Javasoljuk legalább **vaknyílásként**, kontúrok, díszítések megőrzésével meghagyni ezeket.

A kétszintes építkezés gyakran **erkély, loggia** képzésével is jár. Ilyen esetekben igyekezzünk a süllyesztett megoldásokra, mivel a kiugró és előrebukó részletek egyaránt jelentősen befolyásolják, megtörik az egységes utcaképet. A település első kétszintes házai is ilyen típust képviseltek, ehhez is illeszkednek az ilyen megoldások.

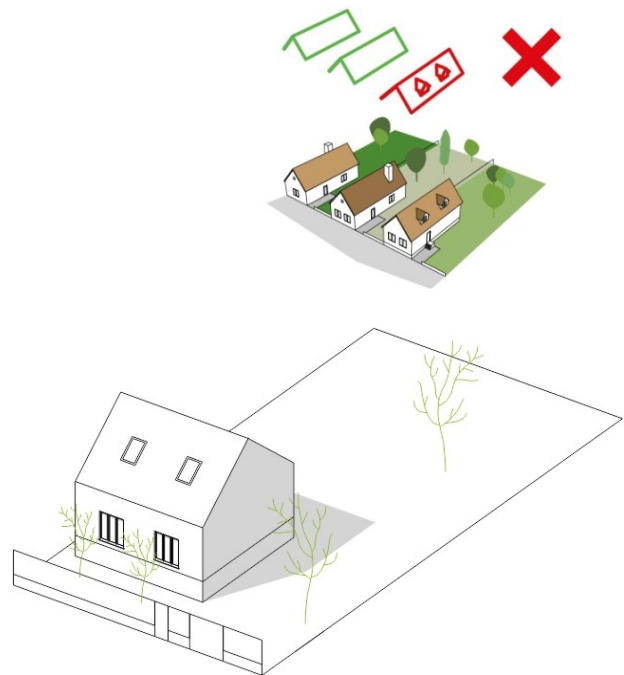
Süllyesztett erkély, napsárga színezés, egymáshoz és a falu arculatához is illeszkedő kerítés és korlát:

A polgáris, épületek téglából épültek, a kevésbé tehetősebbek lakóépületei a természeti adottságokat is kihasználva vályogból, vályogtéglából, kevés faanyag felhasználásával készültek. **A településre ezért nem jellemző a faburkolat főépületen, annak homlokzatán való használata.**

Nyílászárók

Több szint létrehozása, szintterület-sűrűség megváltoztatása az illeszkedés igényével, az épülettömeg arányainak jelentős megváltoztatása és térdfalmagassítás nélkül **tetőtér beépítéssel** javasolt. Ilyen megoldás alkalmazásakor **főépítményünk magasság érzetét és harmonikus megjelenését nagyban ronthatja a tető héjazatából kiemelkedő nyílászáró, tetőkibúvó, ezeket mindenképp kerüljük.**

Homlokzaton kis alapterű egytraktusos paraszti házaknál jellemzően egy nagyobb, négyzet alaprajzú épületeknél két ablak kapott helyet. Természetesen, ahogyan már arra a településközpont esetében is kitértünk, redőnyhasználat esetén igyekezzünk a mind természetesebb hatás elérésére, a homlokzat vonalától kiugró megoldások kerülésére.

Jellemző részlet: tornác

Sok háznál még mindig megtalálható a hasznos, **részben nyitott oldaltornác**, mely megfelelő árnyékolással nyáron a ház átszellőzését, hűtését segíti, télen viszont megfelelő tájolás mellett nem állja útját az alacsony szögben beérkező napsugaraknak sem. A **kőoszlopos** tornácok megőrzése, hagyományuk továbbörökítése a településkaracter megőrzésének szempontjából is az egyik legfontosabb feladat. Láthatjuk, új építésű házaknál is kedvelt elem ez.

Hagyományos oldaltornácos parasztház megfelelő színhasználattal:

Udvari melléképítmények

Jellemző részlet: terménytároló, szárító

Mind a mai napig meghatározza a gazdasági udvarok képét a többnyire téglalapozatra, lábakra felépített szellőzni képes, de minden oldalán fedett termény-, takarmánytároló és szárító, a göré.

Kerítések, kapuk

Megfigyelhető **részletek** a kerítések díszes fedőkövei, melyekhez példaként a környező kastélyok kerítései, kapui szolgálhattak. Ezek a díszítések faragásként is megjelenhetnek léckerítések esetében is.

A tömör kerítés, mint említettük, bizonyos esetekben indokolt, de a **sövénnyel történő takarás** helyett a kerítés szerkezete mögé telepített növénytársasort ajánljuk, mely szintén jó **zajvédő és légszűrő puffer** tulajdonságokkal rendelkezik.

Elterjedt forma a lenti képen látható kőkerítés is, melyekbe egyedi, de több helyen ismétlődő minták is kerülhetnek:

Turisztikai fejlesztési terület

E terület jellemzője, hogy számos információs és tájékoztató táblával, sajátos építménnyel, közjóléti berendezéssel és utcabútorral rendelkezik, ezért az egységes, reprezentatív megjelenés kialakítása, fenntartása és a település képéhez való igazodás összetett feladat. A település szövetétől távol eső területen fokozottan ügyelni kell a faluban és a tájban megszokott arculati elemek beemelésére, a kapcsolat megteremtésére.

Szín-, anyaghasználat

Minden esetben, amennyiben az lehetséges a natúr és földszínek és természetes faanyagok alkalmazását ajánljuk, hiszen a természeti környezetbe illeszkedést ez segíti leginkább.

Letisztult, modern, mégis részleteiben a falu arculatához illeszkedő épületformálás:

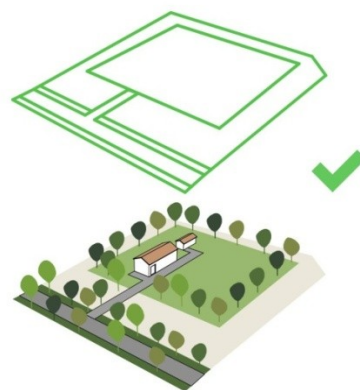

Ipari, gazdasági területek

Amennyiben lehet, főként új építkezések, átalakítások esetében igyekezni kell a kézikönyvben korábban leírt településkaraktert meghatározó tömegalakítási módok, térformáló megoldások, színek, zöldfelületi ajánlások, zaj- és fényszennyezési korlátozások megvalósítására. **Kerüljük a kirívó színeket, a falu arculatához nem illeszkedő táblák, cégérek használatát!**

Zöldfelületek

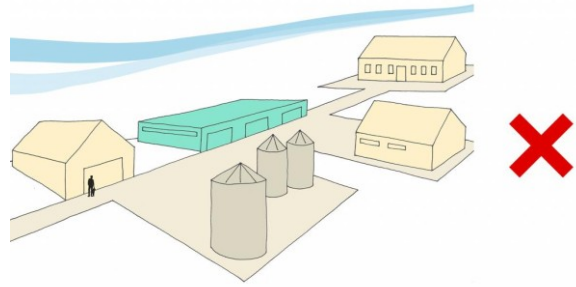
Az egykori TSZ területek és egyéb telephelyek védelmi szempontból megfelelő **keretező és takarófásítással** rendelkeznek.

Tetőforma, tetőhajlásszög:

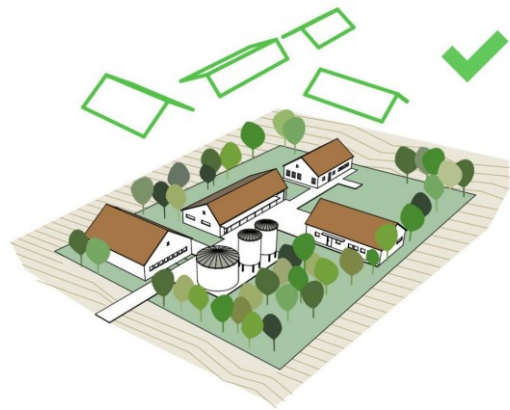
Lapos, illetve fűrészfog tetőt csak abban az esetben használjunk, ha az az áthidalni kívánt távolságok (legalább 8 méter) méretéből adódóan statikailag indokolt! Ellenkező esetben **30-45° közötti tető építhető.**

Szín- anyaghasználat

Fém felépítést csarnoképületek esetében is csak abban az esetben használjunk, ha az valóban indokolt!

Héjazat és felépítmény színe lehetőség szerint tájba illeszkedő zöldes, földszínű kell legyen, kerülendő az ipari kék és a középvröstől eltérő rikító piros színhasználat.

A turisztikai fejlesztési területtel szomszédos iparterület azonos, illeszkedő oromzatalakítása:

Természeti területek, egyéb külterület

A rendezett, kiterjedt külterületen a Nemzeti Ökológiai Hálózat elemeire vonatkozó általános előírásoknak is megfelelően minden esetben kerülendőek a tájidegen műtárgyak, tájképet zavaró, táji potenciált degradáló létesítmények. Természetesen nem végezhető a természetvédelem céljaival ellentétes fásítás sem.

Javaslatok: törekedjünk a tájba illeszkedő, megfelelő megjelenésű, az élővilágot és a tájképet sem zavaróan elhelyezett természetes anyagokból épülő tereptárgyak létesítésére.

Érpatak külterületén számos út, földút járható, kerékpározható, ennek következtében ajánljuk **közjóléti berendezések**, mint például paddal ellátott, esetleg fedett pihenőhelyek kialakítását, ami az aktív kikapcsolódást keresőket kiszolgáló **ökológiai szemléletű** fejlesztésének szempontjából is fontos lehet. **Érdeemes lehet továbbá a környezeti viselkedéskultúráról és az erdei- valamint kerékpáros közlekedés szabályairól is információs táblákat kihelyezni, ezzel is segítve a védett és értékes területek állapotának megőrzését.**

Kerítések

Erdőterületen kerítést létesíteni csak ideiglenesen, természetvédelmi, vad- és erdőgazdálkodási célból lehet. Ennek formája leginkább drótfonatos vadháló legyen.

Tanyák

A tanyák minden esetben, így Érpatakon is őrzik a népi építészet jegyeit. Új építés, felújítás esetén igyekezzünk a településen hagyományos motívumok, jellemző részletek beemelésére, megőrzésére, továbbörökítésére, a megszokott és általánosan javasolt forma- szín- és anyaghasználat alkalmazására.

JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

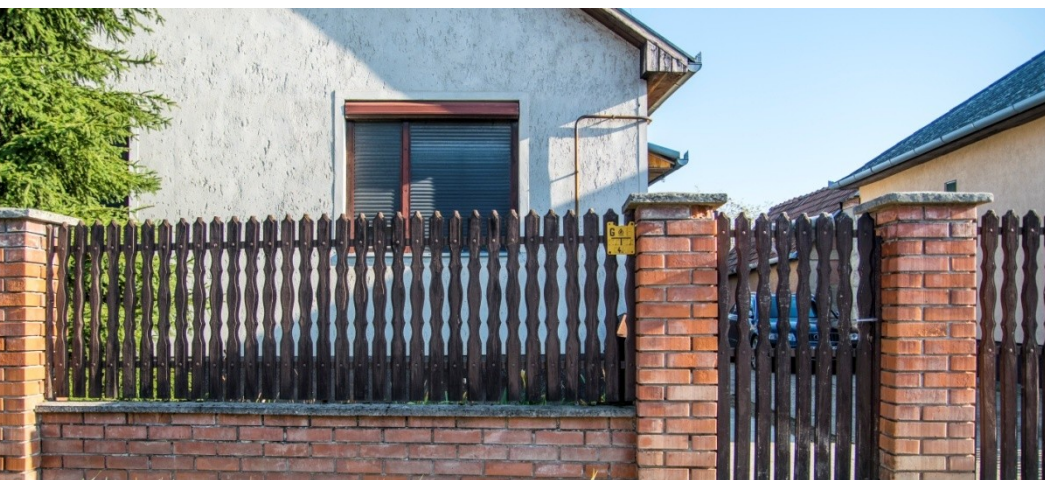
E gondolatébresztő fejezet célja a teljesség igénye nélkül bemutatni a település még nem ismertett további általános jó példáit, különös tekintettel az új építkezésekre, felújításokra, támpontokat, ötleteket adva a jövőben itt tervezők számára.

Haidekker kerítés, rendezett porta, egységes nyílászárók:

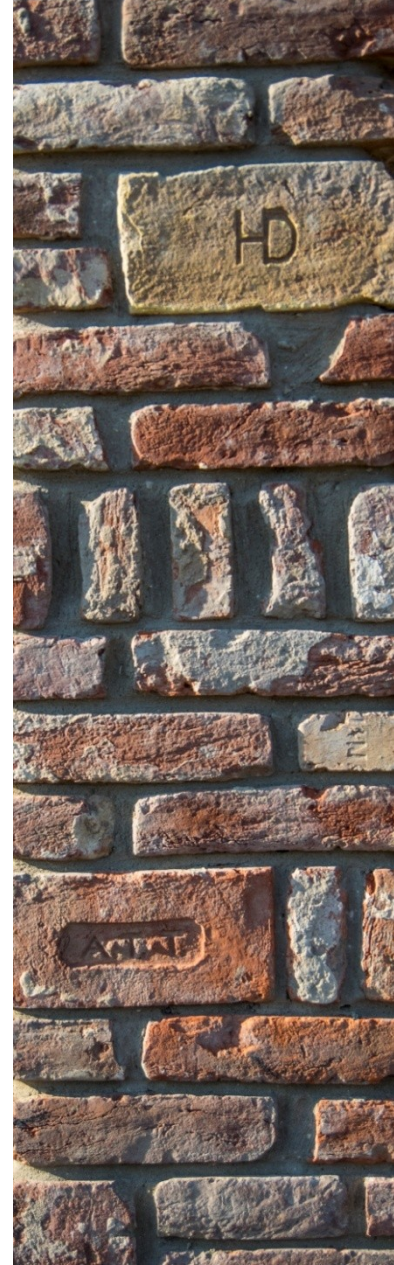

Az épület lábzatához, fő színéhez illeszkedő ereszcsonna-festés különösen jó példa, mivel kerülendők a csillogó, fémes felületek:

Tégla és fa használata kerítés és kapu esetében, süllyesztett redőnyök és ernyősen leereszkedő tető:

Egyedi darabokat is tartalmazó bontott téglá kapuoszlopok és enyhén ívelt egyszerű kapu:

A faluban ritkább deszkaoromzat, mellette redőny elhagyása:

Részletek a turisztikai területről:

Tetősíkra simuló ablak:

Melléképítményhez igazodó
héjazattípus:

Vasalt fa kapuk és kisebb
terménytároló:

A temető faluban megszokott
talapzata:

Kerítések:

Egyedi, akár saját készítésű épületünkhöz illeszkedő házsámok, névtáblák, postaládák, jelképek használatával barátságosabbá varázsolhatjuk otthonunkat és az utcát:

JÓ PÉLDÁK:

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK,

EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

7

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Az utcabútorok, tereptárgyak, térplasztikák, installációk elhelyezésének, kialakításának illeszkednie kell a község és közterületei karakteréhez, arculatához. Ügyelni kell a helyes méretarányok megtartására is. Amennyiben lehetséges, ezek esetében is igyekezzünk helyi, természetes anyagokat használni.

Ilyen sajátos építményfajták lehetnek: a hirdetőablak, cégerek, információs- és jelzőablak, padok és ülőhelyek, pavilonok, kerékpártárolók, hulladékgyűjtők, utca- és közterületnév táblák.

A kül- és belterületen található elemeknek, mint már arra többször is kitértünk egységes arculatot kell tükrözniük.

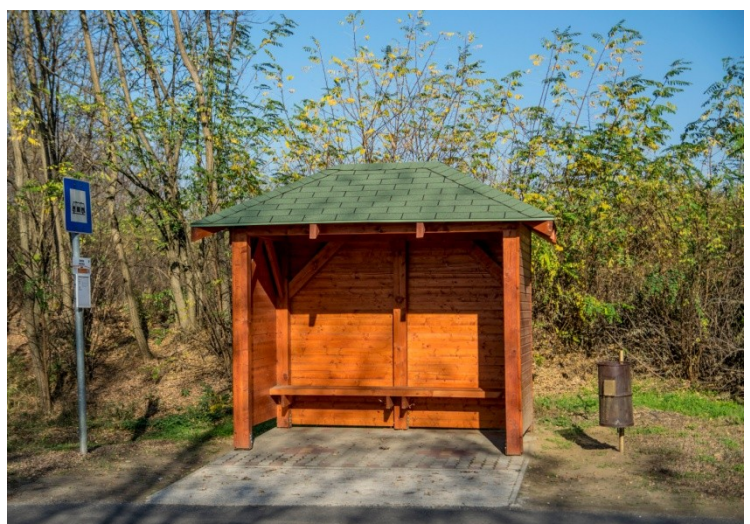
Reklámtáblák megvilágításakor vegyük figyelembe a fényszennyezés csökkentésére vonatkozó általános javaslatokat.

Ne használjunk villogócsöves, zavaró frekvenciatarományú fényeket!

Az egységes külterületi fa buszvárók egyike környezetéhez illeszkedő földszínű tetővel:

Jókarban megőrzött budapesti gyártmányú tűzoltókocsi a 20. század elejéről

A tűzoltókocsihoz hasonlóan idős
emlék megőrzése közterületen:

Emlékmű részlete külterületen:

EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Napelemek, napkollektorok

Magyarországon is egyre elterjedtebb a napenergia felhasználása. A hőt fejlesztő napkollektorok mellett az energiatermelő napelemek településképi szempontból kevésbé zavaró kialakításúak, ám minden esetben **igyekezni kell az utcafronttól távol, ha lehet akár hátsó mellékrendeltetésű épületeken elhelyezni ezeket a paneleket**. Ma még kevésbé elterjedt és drága megoldás a településkép védelmi elvárásokra reflektáló, héjazatba simuló, cserépként beépíthető napelem rendszer, így azt javasoljuk, a tető síkjától maximum tíz fokos szöveget bezárólag, egységes tömbben szereljük fel energiatermelő egységeinket. Jó példa az iskola épülete is:

Parabola, légkondicionáló, parapet szellőző, riasztó

Az utcai homlokzatra ne helyezzünk parabolaantennát, légkondicionáló berendezés külső egységét, illetve ha lehet parapet szellőzőt és turbó kazán kivezető kéményét se, valamint közművezeték se helyezzünk el közterületről látható módon. Ezek mind megbontják a homlokzat, tornác egységét, még akkor is, ha egy minden egyéb szempontból szépen felújított, megőrzött, vagy akár új építésű épületről beszélünk. Ezeket a tárgyakat, ha csak nem különösen indokolt más megoldás, a ház hátsókert felé néző falfelületére szereljük fel.

A riasztóberendezések külső egysége a legszebb homlokzat látványát is meg tudja bontani. Nem javasolt a berendezést a főhomlokzat közepére helyezni, hanem esztétikusabb és településképileg is szerencsésebb hely az oldalhomlokzat, esetleg egy takart hely, hiszen a legtöbb esetben nem a fény, hanem a hangjelzés és a biztonsági szolgálathoz való közvetlen kapcsolat a lényeges a riasztás folyamatában. A riasztó rendszer szirénáját úgy javasolt elhelyezni, hogy a fényjelzés utcáról/közútról látható legyen, de alkalmazkodjon a homlokzat rendjéhez.

VÁROSÖKOLÓGIA^{ST.}

Készült Érpatak Község Önkormányzata megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan

Polgármester: Nagy Imre Attiláné

Főépítész: R. Takács Eszter

Szerzők: Virág Attila, Tóth Norbert

Fotók: Tóth Norbert

Ábrák: Tóth Norbert; Lechner Lajos Tudásközpont Nonprofit Kft.; Fenntartható fejlesztés - várostervezési útmutató; szerk.: Lukovich Tamás - Mogyorósi Katalin, TERC Budapest, 2013

Grafikai tervezés:

lefties
DESIGN

A kiadvány a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. védelme alatt áll.

